

oktober 2001 (volgens www.ukmoths.org.uk). In Denemarken werd de vlinder voor het eerst aangetroffen in 1985, in het zuidoosten, op het eiland Møn (Skou 1991). Ook hier werd ervan uitgegaan dat het een immigrant betrof. In 2004 werd een tweede exemplaar gevangen in Vestjylland. In Duitsland werd het eerste exemplaar van *A. hospes* op 31 juli 1992 waargenomen op het terrein van een metaalfabriek in Essen. Omdat er een regelmatig treinverkeer was tussen Bergamo en Brescia in Noord-Italië en het fabrieksterrein in Essen werd aangenomen dat de vlinder via die weg naar Duitsland gekomen was (Wüst 1994). Op 24 oktober 1996 werd in Esneux in de provincie Luik een exemplaar waargenomen. Dit is het enige exemplaar dat in België is gezien (mondelinge mededeling Chris Steeman).

Gezien de lange periode die tussen de verschillende waarnemingen zit (tien exemplaren in een tijdspanne van

30 jaar), is het de vraag of er gesproken kan worden van kolonisatie of dat het zwerfende exemplaren zijn. Als er meer recente vangsten worden gedaan kan op die vraag misschien een antwoord worden gegeven.

Dankwoord

Onze dank gaat uit naar Rob de Vos voor zijn adviezen bij het opstellen van dit bericht.

Literatuur

- Bretherton RF, Goater B & Lorimer RI 1983. Noctuidae (continued). In: The Moths and Butterflies of Great Britain and Ireland, Volume 10: Noctuidae (Cucullinae to Hypeninae) and Agastidae (Heath J & Emmet AM eds): 36-413. Colchester.
- Porter G 1997. The colour identification guide to caterpillars of the British Isles. Penguin Books.
- Robineau R 2007. Guide des papillons nocturnes

- de France. Delachaux et Niestlé.
- Skou P 1991. Nordens Ugler. Håndbog over de i Danmark, Norge, Sverige, Finland of Island forekommende arter af Herminiidae of Noctuidae (Lepidoptera). Danmarks dyreliv 5: 1-566.
- Wüst P 1994. Erstnachweis von *Athetis hospes* (Freyer, 1831) für die Bundesrepublik Deutschland (Lep., Noctuidae). *Melanargia* 6: 24.

Hans van Kuijk en Anna Almekinders
Olieslagersweg 1
4525 LC Retranchement
Hans.vanKuijk@net.hcc.nl

Summary

Athetis hospes (Lepidoptera: Noctuidae) has reached The Netherlands

Athetis hospes (Freyer 1831) is recorded for the first time for The Netherlands. In August 2007 one specimen was captured at light and photographed in Retranchement in the outermost southwest of The Netherlands.

Eiken met sproeten...

Op 30 oktober 2005 fietste ik door het recent gereconstrueerde gedeelte van de Aalkeet Binnenpolder (ongeveer 1 km noordelijk van de Nieuwe Waterweg) en zag daar op de bladeren van de ongeveer tien jaar geleden aangeplante zomereiken (*Quercus robur* Linnaeus) allemaal karamelkleurige vlekken zitten. Mijn eerste gedachte was: er heeft hier stiekem een tractor met giertank de inhoud van zijn mestput leeggesproeid... Maar dat bleek bij nadere inspectie van de omgeving niet te kloppen want de grasrand en ruigtebegroeiing langs de eikenaanplant was niet besmeurd. Hoe kwamen die eiken dan aan al die sproeten?

Toen ik van mijn fiets afstapte en de bladeren nauwkeuriger ging bekijken bleek dat ze allemaal gemineerd waren (figuur 1a,b). Ik telde bij twee willekeurige bladeren 38 en 62 mijnen per blad! Een schatting over de omvang van de plaag gaf een schrikbarend aantal: meer dan duizend bomen, allemaal van top tot teen gemineerd met tussen de tien en zeventig mijnen per blad – het moeten er miljoenen geweest zijn... Twee soorten bladmineerders bleken verantwoordelijk voor deze plaag: *Ectoedemia subbimaculella* (Haworth) en *Ectoedemia albifasciella* (von Heineman), beide behorend tot de familie Nepticulidae. Ongeveer tweederde van de mijnen betrof *E. subbimaculella*. Opvallend was dat vrijwel alle mijnen leeg waren.

Na een tijdje zoeken werden nog twee mijnen van *Tischeria ekebladella* (Bjerkander), enkele *Phyllonorycter*-mijnen en een niet te determineren

1. a) Bovenzijde van gemineerd blad van de zomereik (*Quercus robur*) met mijnen van de beide *Ectoedemia*-soorten. b) Onderzijde van gemineerd eikenblad. De mijnen van *E. subbimaculella* (veel in nerfhoeken) vallen op doordat het puntje van de V-vormige uitsnede iets opstaat. De vouwmijnen behoren tot het genus *Phyllonorycter*. c) Zuidrand van zomereikenopstand in de Aalkeet Binnenpolder. Links de spoorlijn Rotterdam-Hoek van Holland. Pal ten zuiden van de spoorlijn liggen de Rietputten. Foto's: Ton Tobé.

1. a) Upper side of a mined leaf of the summer oak (*Quercus robur*), with mines of the two *Ectoedemia*-species. b) Underside of oak leaf with mines. c) Summer oak stand in the Aalkeet Binnenpolder (ca. 51°54.5N, 4°17.5E). On the left the railway Rotterdam-Hoek van Holland.

Cameraria ohridella (Deschka & Dimic), die in onze regio nog volop aan de gang is. Alleen betrof het nu geen solitaire of straatbeplantingen van paardenkastanjes (*Aesculus hippocastanum* Linnaeus), maar een complete monocultuur van meer dan duizend jonge zomereiken. De aanplant is gepoot op voormalige eeuwenoude weilanden op bruinige vette klei, ten noorden van het bij vogelaars bekende natuurgebied "De Rietputten" en de spoorlijn Rotterdam – Hoek van Holland (figuur 1c). De bodem wordt door botanici gerekend tot het laagveendistrict. Het grondwater staat er 40-50 cm onder het maaiveld.

Filosofierend over de oorzaak van het explosieve en massale karakter van deze plaag komt de vraag boven of de voedselrijkheid van deze voormalige weilanden mogelijk van invloed is, of speelt wortelschade (massale vraat, wortelrot of

Stigmella-mijn gevonden. Eventuele andere eikenmineerders kunnen hoogstens in zeer geringe aantallen aanwezig geweest zijn.

De plaag deed me sterk denken aan die van de paardenkastanjemineermot,

infectie) of een combinatie van deze en andere factoren soms een rol, waardoor de chemische afweerstoffen in de boom verminderd zijn? In elk geval is de plaag lokaal want op de (veertig jaar oude) zomereiken in en pal naast de Vlaardingse Heemtuin, op ongeveer 1500 m afstand, waren deze mineerders dit jaar amper te vinden - in totaal vond ik op deze locatie hoogstens 25 exemplaren.

In 2006 was de plaag met ongeveer 90% afgenomen. Er zaten nog wel betrekkelijk veel mijnen op de bladeren, maar van een 'sproeteneffect' was geen sprake meer. In 2007 was het voorkomen geslonken tot normale proporties, met hier en

daar een paar mijntjes op een enkel blad.

Dankwoord

Ton Tobé wil ik hartelijk danken voor het maken van de foto's.

Ben van As
Hovenierstraat 6
3123 EH Schiedam
E-mail: benvanas@gmail.com

Summary

Freckled oaks...

On October 30, 2005, I passed an almost

10-year old summer oak stand (*Quercus robur*) in a polder not far from Rotterdam, with a conspicuous freckled appearance. A closer look revealed huge numbers of (mostly abandoned) mines, almost exclusively from two nepticulid species, *Ectoedemia subbimaculella* (circa 70%) and *E. albifasciella*. Extrapolation of the numbers counted on a sample of leaves taught that there must have been millions. The outbreak was local (only low numbers were found in a group of oak trees at less than 2 km distance) and temporal (in 2006 numbers had dropped to ca. 10% and the freckled appearance was absent, in 2007 numbers had dropped further).

Polygogon plumigeralis (Lepidoptera: Noctuidae) voor het eerst in Nederland waargenomen

Min of meer door de weersomstandigheden gedwongen – stevige wind en regen – was de in een achtertuin in Rozenburg (RD coördinaten 075.8-435.6) geplaatste Robinson-val op 3 oktober 2006 omgebouwd naar een Heath-val. De volgende morgen zat er naast een *Opisthograptis luteolata* (L.) en een *Noctua comes* Hübner ook een ongewone snuituil in de val. Wat direct opviel was de snuit met de lange palpen, de gevederde antennen, de doorlopende witte band op voor- en achtervleugel en de brede niervlek (figuur 1). 's Avonds werden diverse naslagwerken geraadpleegd met als resultaat dat de vlinder een mannetje van *Polygogon plumigeralis* (Hübner) betreft, een nog niet uit Nederland gemelde soort. Naar later bleek was op 29 september 2006 al een vrouwtje in een lichtval gevangen en door Izaak Vermeulen gefotografeerd in West-Zeeuws-Vlaanderen (Waterlandkerkje, RD coördinaten 027-371).

Tijdens het opzetten vielen bij het mannetje de bij meer snuituilen aanwezige fraaie waaertjes op de middelste poten op (figuur 1B). In Engeland maakt men dan ook verschil tussen een 'snout' en een 'fan-foot' en daar heet deze soort 'plumed fan-foot'. Het meest aannemelijk is dat deze waaertjes (van geurschubben) een functie vervullen bij het verspreiden van geslachtsferomonen gedurende de balts en de copulatie (Rob de Vos, persoonlijke mededeling).

De soort is bekend van Midden-Europa en het mediterrane gebied (Karsholt & Razowski 1996). Hij vliegt daar van april/mei tot juni, met een partiële tweede generatie van augustus tot oktober (Robineau 2007, Calle 1982). In Engeland heeft hij waarschijnlijk één generatie, in juli/augustus (Waring & Townsend 2006). *Polygogon plumigeralis* wordt soms als trekvlinder beschouwd (<http://ukmoths.org.uk>). Daarnaast zijn er sinds 1995 kleine, lokale,

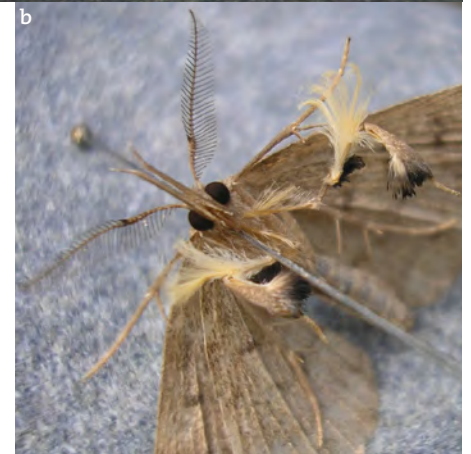

1. *Polygogon plumigeralis* mannetje.
a. Rugzijde. Foto: K Rijdsdijk.
b. Buikzijde. Foto: P Rooij.

mogelijk tijdelijke populaties bekend uit Engeland (Kent en Sussex; Ian Kimber, persoonlijke mededeling, en <http://ukmoths.org.uk>) en België, sinds 2000 (Vlaanderen, omgeving Oostende; Willy de Prins & Chris Steeman, persoonlijke mededeling, en <http://webh01.ua.ac.be>).

Waterlandkerkje ligt dicht bij de Belgische grens en is hemelsbreed slechts 40 km verwijderd van de Belgische populatie. Rozenburg ligt middenin het industriegebied Rijnmond bij Rotterdam en is ingeklemd tussen de Nieuwe Waterweg, het Calandkanaal, de Betuwelijn en parallel daaraan de autosnelweg N15.

De rups is polyfaag op ondermeer brem, klimop, roos, diverse loofbomen en heeft een voorkeur voor verwelkt blad. De soort overwintert als rups (Forster & Wohlfahrt 1971, Waring & Townsend 2006).

Het is moeilijk te bepalen of de vlinder Rozenburg op eigen kracht heeft bereikt als zwerver of trekker, of dat het dier adventief is. Weliswaar vinden rondom Rozenburg veel transportbewegingen plaats (scheepvaart en vrachtverkeer), maar door het uitzonderlijk warme weer in Europa in 2006 was er, in ieder geval in de provincie Zeeland, bijzonder veel activiteit van trekvlinders en migranten.